

Kontrola przeprowadzona przez Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt

Instytucja kontrolująca:

Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt w Warszawie

Kontrola przeprowadzona w dniach:

03.09 – 04.10.2024 r.

Zakres kontroli:

Realizacja programów ochrony zasobów genetycznych koni sokólskich i sztumskich.

Dokumenty kontrolne:

Protokół kontroli

KRAJOWE CENTRUM
HODOWLI ZWIERZĄT

Znak: WKZ.KHK.530.5.2024.3

PROTOKÓŁ PRZEBIEGU KONTROLI URZĘDOWEJ

przeprowadzonej w Instytucie Zootechniki – Państwowym Instytucie Badawczym (IZ PIB), ul. Sarego 2, 31-047 Kraków, zwanym dalej Instytutem.

Osobą kierującą podmiotem kontrolowanym jest dr inż. Tomasz Jacek – Dyrektor Instytutu Zootechniki – Państwowego Instytutu Badawczego (KRS – akta kontroli str. nr 3.1-7).

Kontrolę urzędową w okresie od 3 września do 4 października 2024 r. przeprowadziła Magdalena Borowiak – główny specjalista z Wydziału Kontroli Hodowli i Rozrodu Zwierząt Gospodarskich Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt, na podstawie upoważnienia Nr 146/2024 z dnia 9 sierpnia 2024 r. (akta kontroli str. nr 2.1).

Temat kontroli: Realizacja programów ochrony zasobów genetycznych koni sokólskich i sztumskich.

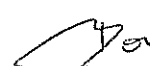
Okres objęty kontrolą: od dnia 1 stycznia 2023 r. do dnia 1 września 2024 r.

Cel kontroli: Sprawdzenie sposobu realizacji programów ochrony zasobów genetycznych koni sokólskich i sztumskich (zwanymi dalej programami ochrony) oraz sprawdzenie zgodności działań kontrolowanego podmiotu z ustawą z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich¹ i rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012².

Zastosowane metody kontroli: Weryfikacja formalna i merytoryczna dokumentacji związanej z tematem kontroli, porównanie zakresów danych badanej dokumentacji związanej z tematem kontroli z zakresami danych wymaganymi przepisami, porównanie zgodności informacji zawartych w dokumentacji źródłowej związanej

¹ Ustawa z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. z 2021 r. poz. 36).

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie zootechnicznych i genealogicznych warunków dotyczących hodowli zwierząt hodowlanych czystorasowych i mieszańców świni, handlu nimi i wprowadzania ich na terytorium Unii oraz handlu ich materiałem biologicznym wykorzystywanym do rozrodu i jego wprowadzania na terytorium unii oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 652/2014, dyrektywy Rady 89/608/EWG i 90/425/EWG i uchylające niektóre akty w dziedzinie hodowli zwierząt („rozporządzenie w sprawie hodowli zwierząt”) (Dz. U. L 171 z 29.06.2016, str. 66, z późn. zm.).

z tematem kontroli z informacjami zawartymi w dokumentach hodowlanych, sprawdzenie poprawności zapisów zawartych w dokumentach hodowlanych. Badania kontrolne prowadzono w podmiocie kontrolowanym (Instytucie), w wybranych okręgowych i wojewódzkich związkach hodowców koni zrzeszonych w PZHK, a także w stadach hodowlanych koni sokólskich i sztumskich objętych programami ochrony (kontrola terenowa).

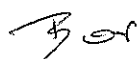
O terminie rozpoczęcia kontroli i jej zakresie poinformowano Dyrektora Instytutu Zootechniki – Państwowego Instytutu Badawczego, pismem znak: WKZ.KHK.530.5.2024.2 z dnia 9 sierpnia 2024 r. (akta kontroli str. nr 1.1-2).

Osoby upoważnione do składania wyjaśnień w trakcie kontroli:

1. dr. inż. Grażyna Polak – zatrudniona w Instytucie Zootechniki – Państwowym Instytucie Badawczym w Zakładzie Ochrony Bioróżnorodności Zwierząt Gospodarskich i Hodowli Koni, pełniąca funkcję koordynatora ds. ochrony zasobów genetycznych koni (akta kontroli str. nr 4.2),
2. mgr Joanna Wójtowicz – zatrudniona w Instytucie Zootechniki – Państwowym Instytucie Badawczym w Zakładzie Ochrony Bioróżnorodności Zwierząt Gospodarskich i Hodowli Koni na stanowisku starszego specjalisty (akta kontroli str. nr 4.1).

Określenie próby reprezentatywnej do badań kontrolnych: Próbę wyznaczono w oparciu o dane przekazane przez IZ PIB (tabele załączono do akt kontroli str. nr 13.1, 14.1 i 15.1). Wyliczono średnią arytmetyczną dla klaczy i ogierów obu typów objętych programami ochrony w kontrolowanym okresie. Wyboru stad i koni do analiz dokonano w oparciu o okazane przez IZ PIB wykazy koni (klaczy i ogierów) zakwalifikowanych do poszczególnych programów ochrony zasobów genetycznych. Wykazy koni w typie sokólskim włączono do akt kontroli str. nr 21.1-112, wykazy koni w typie sztumskim włączono do akt kontroli str. nr 22.1-88. Sprawdzono informacje o 251 koniach, w tym o 231 klaczach i 20 ogierach. Konie utrzymywano w 33 stadach znajdujących się na terenie działania dwóch wojewódzkich związków hodowców koni zrzeszonych w PZHK (zwanych dalej związkami). Skontrolowano:

- 142 konie w typie sokólskim (131 klaczy i 11 ogierów) w 17 stadach hodowlanych z terenu działania Wojewódzkiego Związku Hodowców Koni w Białymstoku,
- 109 koni w typie sztumskim (100 klaczy i 9 ogierów) w 16 stadach hodowlanych z terenu działania Wojewódzkiego Związku Hodowców Koni w Warszawie.

Kontrolę terenową przeprowadzono w 20 stadach koni, w tym 8 sokólskich i 12 sztumskich. Sprawdzono 111 koni, w tym 55 w typie sokólskim i 56 w typie sztumskim. Wykaz skontrolowanych stad i koni przedstawiono w tabelach włączonych do akt kontroli str. nr. 33.1-9.

W toku kontroli ustalono, co następuje:

Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy realizuje i koordynuje zadania w zakresie ochrony zasobów genetycznych określone w ustawie z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich i rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1012.

W kontrolowanym okresie ochronę zasobów genetycznych koni sokólskich i sztumskich realizowano w oparciu o programy ochrony zasobów genetycznych koni tych typów, zaakceptowane i wprowadzone do stosowania zarządzeniem nr 70/22 z dnia 15 grudnia 2022 r. Dyrektora Instytutu Zootechniki – Państwowego Instytutu Badawczego³ (akta kontroli str. nr 5.1-47).

W zakresie realizacji programów ochrony Instytut współpracuje z Polskim Związkiem Hodowców Koni (PZHK) i hodowcami/właścicielami koni.

Zasady współpracy z PZHK wyznacza porozumienie w sprawie współpracy w zakresie realizacji programów ochrony zasobów genetycznych koni, zawarte pomiędzy stronami w dniu 4 lutego 2011 r. (akta kontroli str. nr 6.1-4). Porozumienie to zostało wypowiedziane ze strony PZHK pismem z dnia 2 kwietnia 2024 r. (akta kontroli str. nr 7.1). W związku z 6-miesięcznym okresem wypowiedzenia, w okresie objętym kontrolą warunki współpracy określone w porozumieniu były obowiązujące.

Zasady uczestnictwa koni w programach ochrony określają umowy zawarte przez Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy z hodowcami/właścicielami stad koni sokólskich lub sztumskich objętych oceną wartości użytkowej – wzory formularzy umów (dla właścicieli klaczy lub ogierów) załączono do akt kontroli str. nr 8.1-4 i 9.1-4. Uczestnictwo w programie ochrony jest dobrowolne, przy czym hodowca, którego stado zostało objęte programem ochrony zobowiązany jest do przestrzegania wymogów tego programu.

³ Zarządzenie nr 70/22 z dnia 15 grudnia 2022 r. Dyrektora Instytutu Zootechniki – Państwowego Instytutu Badawczego w sprawie wprowadzenia do stosowania programów ochrony zasobów genetycznych koni sztumskich i sokólskich.

Instytut opracował procedurę przystąpienia do realizacji programu ochrony zasobów genetycznych koni zimnokrwistych w typie sokólskim i zimnokrwistych w typie sztumskim. W procedurze szczegółowo opisano warunki przystąpienia do programu ochrony, warunki kwalifikowania stad i koni do uczestnictwa w tym programie, warunki ubiegania się o kontynuowanie uczestnictwa w programie ochrony oraz wymagania ogólne i informacje dodatkowe dotyczące ubiegania się o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej w ramach PROW (akta kontroli str. nr 11.1-7). Instytut opracował również wzory formularzy stosowanych przy realizacji programów ochrony (akta kontroli str. nr 12.1-15). Procedura i formularze zostały udostępnione hodowcom/posiadaczom koni na stronie internetowej Instytutu w zakładce <http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl>.

Nadzór nad realizacją programów ochrony koni sprawuje Instytut (akta kontroli str. 5.13 i 5.36-37). Przy Instytucie działa Grupa Robocza, która dokonuje oceny efektywności działania programów ochrony poprzez analizę przebiegu realizacji jego celów.

Ustalenia szczegółowe:

- I. Dotyczące populacji zwierząt gospodarskich zagrożonych wyginięciem i potwierdzenie statusu zagrożenia wyginięciem w odniesieniu do ras, linii hodowlanych lub odmian w obrębie tych ras, na podstawie liczby samic wpisanych do księgi hodowlanej prowadzonej dla tej rasy, linii hodowlanej lub odmiany w obrębie danej rasy (art. 34 ust. 2 pkt 1 ustawy).

Dane liczbowe o koniach sokólskich i sztumskich (akta kontroli str. nr 13.1, 14.1 i 15.1) wskazują, że w kontrolowanym okresie liczba stad i koni objętych programem ochrony wynosiła:

Klacz

rok	typ sokólski		typ sztumski	
	stada	klacze	stada	klacze
2023	274	1468	330	1801
2024	250	1359	295	1618

Ogiery

rok	typ sokólski		typ sztumski	
	stada	ogiery z kategorią A	stada	ogiery z kategorią A
2023	21	21	26	28
2024	27	27	30	33

Bor

Instytut oblicza i udostępnia na swojej stronie internetowej w zakładce <http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl> informacje o statusie zagrożenia ras, linii hodowlanych lub odmian w obrębie rasy, jak również metodzie jego szacowania. W 2023 roku status koni sokólskich i sztumskich wskazywał na zagrożenie wymagające monitorowania (akta kontroli str. nr 16.1-2). Obliczenia dotyczące 2024 r. są w toku.

II. Realizacja celu jaki ma zostać osiągnięty w wyniku realizacji programów ochrony koni sokólskich i sztumskich (art. 34 ust. 2 pkt 2 ustawy).

Dane liczbowe o koniach sokólskich i sztumskich (akta kontroli str. nr 13.1, 14.1 i 15.1) wskazują, że w kontrolowanym okresie cel programów ochrony zasobów genetycznych, jakim jest zachowanie populacji koni o określonym genotypie i fenotypie był realizowany.

W związku ze wzrostem liczebności koni obu typów w ostatnich latach, od 2025 r. zwiększanie liczebności stad i koni będzie możliwe tylko w „historycznych regionach pochodzenia danego typu”. Poza tymi rejonami zwiększanie liczebności będzie możliwe jedynie w tzw. „stadach współpracujących” spełniających dodatkowe warunki wyznaczone programem ochrony koni danego typu.

III. Zakres i metody służące realizacji programów ochrony (art. 34 ust. 2 pkt 3 ustawy).

1. Wybór i kwalifikacja koni do programu ochrony (rozdział 7 i 8 programów ochrony).

Badania kontrolne wykazały, że analizowane konie spełniały programowe warunki odnośnie rodowodu, wpisu do księgi, eksterieru (typu, budowy i rozwoju), potwierdzenia pochodzenia za pomocą markerów genetycznych (DNA) oraz oceny wartości rozplodowej i jakości potomstwa. Klacze młode wprowadzone do programu ochrony po raz pierwszy w latach 2023 i 2024 spełniały wymagania dotyczące przeprowadzenia próby użytkowości, odpowiedniego wieku przy kwalifikacji i urodzenia jednego źrebięcia (akta kontroli str. nr 33.1-9). Klacze były stanowione ogierami dopuszczonymi przez Instytut do poszczególnych programów ochrony, a urodzone źrebięta były ocenione i odchowane zgodnie z założeniami danego programu. Klacze uczestniczące w programie w 2023 r., które nie urodziły źrebiąt w ostatnich trzech latach, w 2024 r. wycofano z programów ochrony. Klacze młode niewpisane jeszcze do ksiąg (proponowane) były oceniane przez Instytut

pod względem rodowodowym – na wniosek ich właściciela (akta kontroli str. nr 21.14,22,27,30,36,47,54,58,61,68,73,80,83,86,89,92,95,98,101,105,112 i 22.19,44,48,73). Listy ogierów wytypowanych do krycia klaczy objętych programem ochrony (akta kontroli str. nr 23.1-12 i 27.1-17) udostępniono hodowcom na stronie internetowej PZHK www.pzhk.pl. Ogiery sokólski i sztumskie uczestniczące w Planie Strategicznym WPR na lata 2023-2027 posiadały wymaganą programem ochrony kategorię A (akta kontroli str. nr 24.1 i 28.1). Ogiery młode kategorii C dopuszczone do krycia klaczy programowych (akta kontroli str. nr 25.1 i 29.1) zostały ocenione zgodnie z wymogami programów ochrony (akta kontroli str. nr 30.1). Szczegółową analizę zawarto w tabelach włączonych do akt kontroli str. 33.1-9.

2. Zasady organizacji i realizacji programów ochron (rozdział 10 programu ochrony.

Konie do programów ochrony typował Polski Związek Hodowców Koni poprzez zrzeszone w nim ozhk/wzhk, co było zgodne z porozumieniem zawartym pomiędzy IZ PIB a PZHK (akta kontroli str. nr 6.1-4). Wybór koni odbywał się przy zachowaniu procedury opracowanej przez Instytut (akta kontroli str. nr 11.1-7). Koordynator ds. ochrony zasobów genetycznych koni kwalifikował stada i konie do programów ochrony na podstawie wykazów klaczy, składanych corocznie przez hodowców/właścicieli koni i po sprawdzeniu zgodności informacji w systemie teleinformatycznym Instytutu – Bio-konie. Liczebność kontrolowanych stad mieściła się w przedziale od 2 do 50 szt. i była zgodna z ogólnymi warunkami przystąpienia do danego programu. W kontrolowanym okresie w analizowanych stadach nie zakwalifikowano do programów ochrony 3 zgłoszonych klaczy (akta kontroli str. 21.43, 21.94, 22.10). Hodowcy zostali poinformowani o przyczynach odmowy – informacje znajdują się w wykazach przekazanych hodowcom przez Instytut. Informacje zawarte w kartotekach klaczy potwierdzają, że klacze nie spełniły wymagań programowych.

Jedenaście klaczy zakwalifikowano warunkowo w związku z brakiem źrebięcia w roku uprzednim. Każda z tych klaczy urodziła źrebię w następnym roku (21.37-39, 21.52-57, 21.87-90, 22.35-36, 22.39-46, 22.57-61, 22.81-87), co było zgodne z warunkami uczestnictwa w programie ochrony.

Kartoteki koni włączono do akt kontroli str. nr 31.1-22 i 32.1-48.

Instytut zawarł z hodowcami/posiadaczami koni umowy o przystąpieniu do realizacji programów zasobów genetycznych koni sokólskich lub sztumskich (wzór umowy dla klaczy – akta kontroli str. nr 8.1-4, umowy dla ogierów – akta kontroli str. nr 9.1-4). Umowy zawierają zobowiązania Instytutu, prowadzącego księgę PZHK i hodowcy/posiadacze koni. Wypełnianie zobowiązań ze strony hodowców/posiadaczy koni Instytut weryfikuje w oparciu o informacje zgłaszane w wykazach koni wg procedury przystąpienia do realizacji programu ochrony zasobów genetycznych koni zimnokrwistych (akta kontroli str. 11.1-7 i 12.1-15). Informacje te są sprawdzane z informacjami przesłanymi przez PZHK do systemu teleinformatycznego Instytutu – Bio-konie.

W terenie skontrolowano 20 stad objętych programami ochrony. Sprawdzone tożsamość zgłaszanych koni i ich obecność w stadach hodowlanych.

W latach 2023 i 2024 (do dnia wizytacji stada), w tych stadach ochroną objęto 131 koni, przy czym 20 z nich wycofano z programów wskutek zdarzeń losowych lub selekcji hodowlanej – zostało to potwierdzone wymaganymi dokumentami. W przypadku jednej klaczy procedura zastąpienia była w toku – za 8870 GWr Nestka (ubój z konieczności) klacz 6758 GWr Marsylia.

Przeprowadzono identyfikację 111 koni przebywających w gospodarstwach hodowlanych. W wyniku kontroli terenowej ustalono co następuje:

a) potwierdzono tożsamość 110 ze 111 okazanych koni, przy czym:

- u dwóch koni (ogiera sokólskiego 2970 GBł Brąz i klaczy sztumskiej 6830 GGd Afryka) transpondery były nieaktywne – konie zidentyfikowano na podstawie ich opisów słownych i graficznych,
- u jednej klaczy sztumskiej 5383 GGd Jagna transponder znajdował się po prawej stronie szyi a w paszporcie strzałka wskazuje na lewą stronę,
- u 13 koni (8 sokólskich: 3056 GBł Orlean, 2915 Birmut, 6412 GBł Groza, 7870 GBł Sekunda, 7825 GBł Malina, 7614 GBł Miła, 6787 GBł Bawaka, 7618 GBł Bona i 5 sztumskich 8243 GGd Arteria, 9310 GWr Gipiura, 9494 GWr Graza, 6388 GWr Mada i 7646 GWr Petra) w opisach koni były błędy, wymagające dokonania zmian i uzupełnień w dokumentacji koni (paszportach koni) i bazie danych PZHK. Konie te zidentyfikowano na podstawie numerów ich transponderów.

b) w przypadku jednego ogiera 2281 GGd Brygadzysta 616010600190511 w typie sztumskim, stwierdzono, że transponder konia 616098200094063

był niezgodny z numerem transpondera 616098200087664 w dokumencie identyfikacyjnym/paszporcie konia i w bazie danych PZHK (akta kontroli str. nr 32.14-16). W związku z tym, że opis graficzny i słowny ogiera nie był w pełni zgodny z odmianami znajdującymi się na zwierzęciu (brakowało zaznaczenia, w opisie słownym i na diagramie, białych piątek na obu tylnych kończynach konia) przeprowadzona identyfikacja nie potwierdziła tożsamości tego ogiera. Mając na względzie, że ogier dał ponad trzysta sztuk potomstwa, z którego 34 używane są w hodowli, sprawa wymaga pilnego wyjaśnienia przez związek, na terenie którego ogier obecnie przebywa (WZHK w Warszawie).

Zauważone nieprawidłowości zostały odnotowane przez pracowników właściwych związków, uczestniczących w wizytacji stad koni. Związki zobowiązały się do naniesienia uzupełnień i poprawek w dokumentacji koni (informacje z WZHK w Białymstoku i WZHK w Warszawie akta kontroli str. nr 34.1-2).

3. Nadzór nad realizacją oraz ocena efektywności działania programów ochrony (rozdział 11 programu ochrony).

W kontrolowanym okresie odbyło się jedno posiedzenie Grupy Roboczej (w 2023 r.), na którym między innymi dokonano oceny efektywności działania programów ochrony zasobów genetycznych koni sokólskich i sztumskich poprzez analizę przebiegu realizacji tych programów w 2022 r. oraz omówiono sprawy związane z kwalifikacją do programu ochrony w 2023 r. stad koni tych typów. Protokół z posiedzenia Grupy Roboczej dotyczący koni sokólskich i sztumskich włączono do akt kontroli str. nr 17.1-5.

W związku z rozwiązaniem przez Polski Związek Hodowców Koni, którego przedstawicie wchodzi w skład Grupy Roboczej, porozumienia w sprawie współpracy w zakresie realizacji programów ochrony zasobów genetycznych, spotkanie Grupy Roboczej planowane w 2024 r. zostało przełożone. Pismo Instytutu w tej sprawie włączono do akt kontroli str. nr 18.1-3.

W badanym okresie w analizowanych stadach nie stwierdzono spraw spornych, które wymagały rozstrzygnięć. W sumie w latach 2023 i 2024 Grupa Robocza zajmowała się sześcioma sprawami związanymi z kwalifikacją do programów ochrony koni sokólskich i sztumskich. Trzy z nich dotyczyły kwalifikacji ogierów,

jedna odnosiła się do braku kwalifikacji jednego stada niespełniającego warunków dobrostanu zwierząt, jedna dotyczyła stad współpracujących (akta kontroli str. nr 17.1-5 i 18.1-3).

IV. Kriokonserwacja materiału biologicznego i sposób wykorzystania tego materiału (art. 34 ust. 2 pkt 4 ustawy).

W kontrolowanym okresie Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy nie gromadził i nie przechowywał materiału biologicznego pochodzącego od koni sokólskich i sztumskich (oświadczenie akta kontroli str. 19.1).

Wyniki ustaleń i czynności kontrolnych:

Kontrola realizacji programów ochrony zasobów genetycznych koni sokólskich i sztumskich wykazała:

1. prawidłowość działań Instytutu Zootechniki – Państwowego Instytutu Badawczego w zakresie, o którym mowa w art. 34 ust 2 pkt 1-3 ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich,
2. uchybienie polegające na nierealizowaniu zadania, o którym mowa w art. 34 ust. 2 pkt 4 przywołanej ustawy, odnoszącego się do kriokonserwacji materiału biologicznego i sposobu wykorzystania tego materiału.

Kontrola wykazała ponadto konieczność potwierdzenia tożsamości ogiera zimnokrwistego w typie sztumskim 2281 GGd Brygadzysta 616010600190511, poprzez sprawdzenie pochodzenia po obojgu rodzicach na podstawie badania markerów genetycznych oraz konieczność wprowadzenia w dokumentacji hodowlanej 16 koni zmian i uzupełnień dotyczących identyfikacji tych koni.

Informuję o przysługującym prawie zgłoszenia w terminie 7 dni od daty doręczenia niniejszego protokołu pisemnych umotywowanych zastrzeżeń co do ustaleń w nim zawartych, z jednoczesnym przedstawieniem stronie kontrolującej materiałów dowodowych. Niezłożenie umotywowanych zastrzeżeń jest jednoznaczne z przyjęciem ustaleń kontroli.

Niniejszy protokół kontroli sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach.

Warszawa, dnia 18 października 2024 r.

Główny Specjalista
Wydziału Kontroli Hodowli i Rozrodu
Zwierząt Gospodarskich
Magdalena Borowiak

(pieczętka i podpis kontrolera)